

ГРОМАДСЬКА АКТИВНІСТЬ ВЛАДИКИ С. МУДРОГО У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В статті досліджуються громадські та суспільні ініціативи єпископа С. Мудрого, їх морально-етична й національна наповненість крізь призму патріотичного та релігійного виховання. Шляхом аналізу виступів єпископа на суспільно-значущих заходах в Івано-Франківській єпархії розкриваються його національно-патріотичні погляди й педагогічні установки.

Ключові слова: релігійна культура, національна ідентичність, відродження духовності, християнська солідарність, християнська толерантність.

Постановка проблеми. Виклики національно-патріотичного характеру сучасної епохи полягають, насамперед, в тому, щоб, з одного боку зберігати й розвивати свої традиції, свою ідентичність, а з іншого – брати доцільну участь в глобалізованому розвитку, тобто розвитку світового культурного, духовного спадку. Перед необхідністю визначити власну ідентичність після виходу з підпілля опинилась й УГКЦ, котра зустрілась з національними викликами, маючи досить оригінальний досвід: причетності до Вселенської церкви та в той самий час, самобутніх національних християнських традицій.

Метою статті є розгляд громадської активності владики С. Мудрого та його внесок у національно-патріотичне виховання українського суспільства.

Відповідно до мети, ставимо перед собою розв'язання таких **завдань:**

- з'ясувати роль релігії у процесі націєтворення;
- виділити релігійно-педагогічні позиції С. Мудрого;
- проаналізувати участь С. Мудрого в культурно-митецьких заходах Івано-Франківщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми національно-патріотичного виховання в душпастирському служінні владики Мудрого й УГКЦ побіжно висвітлені у працях О. Нечвідова [11], П. Яроцького [12] та інших. Узагальнюючі праці з постульованої проблематики відсутні, що зумовлює актуальність представленої розвідки.

Виклад основного матеріалу. Життєвий і творчий шлях владики С. Мудрого в контексті біографічної ретроспективи у динаміці наукового аналізу характеризується декількома аспектами: перший аспект становить об'єктивну логіку життя, – це послідовність зовнішніх подій; другий – зміна переживань, цінностей як еволюція внутрішнього світу людини, як логіка його внутрішніх подій; третій – як результати його діяльності.

Яскравою сторінкою в новітній історії УГКЦ є громадська діяльність владики Софрона Мудрого (1997-2005 рр.). Після при-

буття з Риму С. Мудрий у 1994 р. отримав призначення на посаду Генерального вікарія Івано-Франківської греко-католицької єпархії. А 2 березня 1996 р. С. Мудрий був номінований на єпископа-помічника Івано-Франківської єпархії з правом наступництва. За час його архіпастирського служіння активно розвивалась єпархія: соціальні заходи відповідали інтересам прикарпатців, а культурно-просвітницька діяльність була скерована на піднесення моралі, освіти та духовності народу в регіоні.

В архівах Івано-Франківського обласного радіо збереглися аудіозаписи зі спогадами та духовними настановами преосвященного владики щодо початку його служіння. «Я приїхав до України після п'ятдесятирічної відсутності на поклик: Господь – сила моя! Я дякую Богові, що дав мені змогу повернутися сюди. У моєму поверненні завдячую покійному владиці Софронowi Дмитерковi. У той час я мав повертатися з Риму до Америки, маючи американське громадянство. Але владики попросив: “Україна потребує Вас”, на що я не заперечив, як і моє керівництво у Ватикані. Отак він взяв мене за руку і привіз до любого Івано-Франківська. Тут я знайшов справді добрих, віруючих людей, які допомогли поставити на ноги нашу семінарію. Я висвятив тут близько 140 священників, маємо нині 250 студентів, 12 докторів. Маємо змогу виховувати їх на Заході, є вже добрі виховники, які можуть дати світло для розуму, духовної обнови нашого народу, щоб вони справді були дітьми Божими. Це нас спасе. Нас ніколи не спасуть великі гроші, великі капітали, гарні палаци», – промовляють аудіоархіви голосом владики Софрона Мудрого, що зберегли для історії та громади ще й інтонацію, настрої та сердечне тепло цього Великого Українця [11].

Титанічні зусилля щодо легалізації «катакомбної» церкви та її повернення до повноцінної соціальної активності й суспільного служіння чи не найвиразніше продемонстрували наявність величезного потенціалу етноконфесійної свідомості в українському суспільстві. Роки архіпастирського служіння С. Мудрого на Івано-Франківщині були присвячені фактичному відновленню структур УГКЦ і таким чином докорінної зміни усєї релігійно-конфесійної та релігійно-культурної ситуації в цьому регіоні України, вони змусили замислитися над більшою пасіонарністю греко-католицької конфесії. Для власного відродження і поступу церква скористалася тими можливостями, які виникають саме в переломні моменти історії.

Особливість пошуку ефективних шляхів виховання молоді в Україні зумовлювалася, як відсутністю державності, так і наявністю різних підходів у розв'язанні цієї проблеми. Базовим принципом у вихованні особистості українця, на думку С. Мудрого, є створення можливості всім дітям навчатися у рідній школі, виховання національної гідності та свідомості; відчуття етнічної причетності до свого народу. У розвитку національної свідомості особистості виділяють три етапи. Виховання дитини починається з раннього періоду життя в сім'ї, з маминої коліскової, з бабусиної казки, з участі дитини у народних обрядах, із народної пісні, причетності до народної творчості. У ранньому дитинстві формується

культ рідного дому, сім'ї, предків, рідного села чи міста. У «Своєму слові про християнську духовність як чинник виховання» владика наголошує, що дуже важливо розвинути й оздоровити християнську культуру родини. Важливим для виховання дітей є те, щоб практикувати спільні засади християнського життя [5, с.237].

У своїх богословських поглядах С. Мудрий дотримується принципу антропоцентризму, вважаючи, що «людина – унікальне Боже творіння, потребує як фізичного, так і духовного піклування, культивування. А місію виховання людини в першу чергу виконують батьки, школа, громада, церква і держава. Природне право людини наказує мати повну співпрацю й гармонію усіх тих чинників». Треба вчити школярів до співпраці з Богом і Його Законом [3, с.5].

Концепція національного виховання УГКЦ, якої дотримувався у своїй діяльності ієрей, має чіткий антропологічний вимір: формування духовного, культурного, інтелектуального світовідчуття і світорозуміння людини, сприяння її активній участі в суспільному, особливо економічному і політичному житті, прилучення людини до національних і загальнолюдських цінностей, співвідносних з християнськими культурно-цивілізаційними цінностями [12, с.462].

У практичних діях та науково-теоретичних надбаннях єпарха чітко відстежується національно свідомо позиція, що полягає у відданні належної шани борцям за державну незалежність українського народу, а також усвідомленні необхідності релігійної та національної єдності українців. Громадська діяльність С. Мудрого була насиченою й багатогранною, що підтверджують його промови на найрізноманітніших заходах.

Так, зокрема, 31 жовтня 2002 р. у Слові до учасників засідання Всеукраїнської міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення Івано-Франківської області доповідач звернув увагу на співпрацю церкви і держави у процесі творення громадянського суспільства, опертого на християнському етико-аксіологічному імперативі.

Багато уваги владикою Софроном Мудрим було приділено розмірковуванням про потребу вдосконалення відносин держави і церкви, та відповідну оптимізацію законодавства. Актуальними є погляди С. Мудрого на церковно-державні відносини, адже владика визначає «... церкву і державу сприймаємо як дві повноправні інституції, що спільно відповідають за утвердження і примноження історично притаманних українській нації християнських цінностей з метою побудови водночас високо духовного і демократичного суспільства» [3, с.25]. У цьому ж зверненні було висловлено пропозицію внесення до програм навчальних закладів України навчання Закону Божого і релігійної культури України. Адже реалізація правової освіти громадян, на думку владики, не може відбутись без пізнання тисячолітньої релігійної культури України, незважаючи на конфесійну приналежність учнів та вчителів.

Патріотичний характер суспільної позиції С. Мудрого знайшов особливе відображення в участі у популяризації та збереженні му-

зейних пам'яток, які стосуються історії регіону. Будучи активним учасником громадсько-культурного життя Івано-Франківщини, єпископ Софрон Мудрий брав участь у відкритті Меморіального музею в рідному селі С. Бандери, Старий Угринів, у січні 1998 р. Під час виступу владика вкотре наголосив на необхідності патріотичного виховання та збереження історії українського народу, зазначивши, що «...коли ми стали на шлях національного відродження незалежності України, духовний поступ нації сьогодні необхідний і зободенний, як ніколи. Тому започаткування музею, цінної школи історії визначної людини, борця і мученика за найвищу ідею волі рідного народу від наїзників, колоністів і душолюбів. Тож прийшов час збирати у музей цінні зерна історії наших визвольних змагань, щоб вони видали плід свідомості і усвідомлення, ціною яких жертв, терпінь і крові окуплена наша нинішня воля» [2, с.8].

У жовтні 1998 р. черговий раз виявивши власну патріотичну позицію, єпископ С. Мудрий освятив пам'ятник жертвам сталінських репресій в 1939-1941 роках у Дем'яновому Лазі, де під час благословення владика підкреслював, що рукотворні свідки непростой української історії – водночас церковної, культурної й політичної – можуть слугувати осередками не лише духовно-культурного, але й патріотичного виховання української молоді, актуальність якого не потребує окремих пояснень.

Зокрема, владика брав активну участь у культурно-просвітницькій діяльності міста Івано-Франківська. Так, з нагоди освячення Статуту міста, 7 травня 1999 р., С. Мудрий розкрив позитивні сторони урбанізації, як підстави для переходу на вищий щабель розвитку цивілізації: «Історія вчить нас, що міське життя – це не що інше, як здобуток досвіду життя суспільного. Духовна історія людства, Біблія, розповідає нам як життя людей переходило до осілого а відтак міського ... Біблія відображає процес зростання міст і підвищення їх ролі в цивілізації» [7, с.46]. С. Мудрий як представник УГКЦ намагався визначитися з позиціями та формулював свої настанови стосовно зободенних проблем сучасності, особливо духовних і соціальних: відродження духовності, протистояння спокусам споживацтва та конформізму, бідності і маргінальності.

Єпископ розумів гостру потребу плекання національної еліти, при цьому чітко усвідомлюючи історичні причини її знищення, якими він справедливо називав у тому числі й Голодомор 1932-1933 рр. Мислитель зауважує, що великою мірою «процес Голодомору української інтелігенції» тривав на зламі ХХ-ХХІ ст., він виражався у тому, що українська мова потребувала державної підтримки, українське шкільництво нищилось, був відчутним дефіцит різноманітних фахівців гуманітарної сфери, адже багато з них змушені були виїздити за кордон, слід зазначити, що нажалі ці процеси мають місце й у наш час.

Як журналіст із багаторічним стажем, С. Мудрий добре розумів вагому роль засобів масової інформації для популяризації духовних цінностей, про це він висловився у Слові з нагоди міжнародного телефестивалю «Різдво в Карпатах» (2003 р.): «Для до-

повнення літургійних богослужб, усіх народних обрядів, не можна було запропонувати кращого способу для прослави, звеличення та всенародного усвідомлення важливості дня народження Втіленого Слова Божого, як це робимо нині, міжнародною традицією – телефестивалем «Різдво в Карпатах» [1, с.48]. Активно долучаючись до культурно-мистецького життя Івано-Франківщини, владика Софрон Мудрий брав участь у відкритті Всеукраїнського фестивалю «Прикарпатська весна» у травні 2009 р. Під час промови ієрарх УГКЦ окреслив християнські засади утворення духовного світу людини: «... любов Творця створила світ, видимий і невидимий, а на завершення цього всесвіту створила найкращий твір – людину з первнів земних та подиху Божого» [10, с.41].

Оскільки громадянське становлення С.Мудрого відбувалось на Заході, то він добре розумів важливість толерантної ставлення до сусідів України, з метою зайняти гідне місце у великій європейській сім'ї народів. У цьому контексті на спільній зустрічі представників ієрархії католицьких церков України і Польщі, що відбулася у Львові 2003 р. єпископ наголошував на необхідності дотримання міжнаціональної толерантності задля збереження добросусідських взаємин на міжнародній арені, не заважаючи на всі труднощі історичного співжиття українського і польського народів. Всі трагедії які, мали місце в минулому, на слухну доповідача, не повинні стати перешкодою для творення сучасних взаємин: «... нині нам треба бути не мрійниками, а прагматичними реалістами, тобто не жити лише минулим, а думати передусім про завтрашній день для побудови спільної європейської цивілізації» [9, с.110]. Цими слова С. Мудрий доводить що християнська солідарність та толерантність є невід'ємними складовими суспільного вчення українського греко-католицизму, яке схвалює співпрацю кожного громадянина для загального добра, а участь у громадянському житті для представників цього вчення є загальним правилом.

Владика дуже критично характеризував період радянського тоталітарного режиму, справедливо вважаючи, що це був час не просто антирелігійної пропаганди а й дегуманізації свідомості молоді, нівелювання традиційних норм моралі. Так у Слові до учасників наради ректорів, настоятелів і духівників богословських семінарій візантійського обряду країн Європи, що відбулася 27 червня 1999 р. С. Мудрий з цього приводу зазначив, що десятиліття радянської пропаганди «привели до створення вакууму в культурі поведінки людей... внаслідок цього особливо у молоді зникла повага один до одного, самоповага, прийшли в занепад столітні традиції і звичаї українського народу, які ґрунтувалися на християнській любові взаємоповазі, людській доброті і порядності» [6, с.49]. Тоталітарний режим комунізму залишив руйнівні наслідки не тільки для життя церкви, але й для гуманістичної культури окремих народів. Зокрема, комунізм поширив та вніс у свідомість нових поколінь українців негативну ідею про церкву, священників, монахів і монахинь. Наслідки цього особливо відчуються сьогодні у великих містах України в університетських і

культурних середовищах, сприяючи зменшенню числа справжніх релігійно активних християн.

Як церковний правник і водночас український патріот С. Мудрий високо цінував прийняття Основного Закону України, справедливо міркуючи, що закладені у ньому положення необхідно обов'язково наповнити національно-патріотичним змістом: «... тільки політична зріла нація може в такій повноті й послідовності висловити принципові положення ідейні мотиви, які визначають головну мету Конституції. Добре те, що в основу цього документа покладено найвищий авторитет усіх законів – Творця всесвіту, Господа Бога. Саме в цьому я думаю, полягає неоціненна вартість Конституції України».

Феномен участі С. Мудрого у формуванні національно-патріотичного виховання українського суспільства, охоплює практично всі сфери і вносить свою лепту у світоглядно-духовну орієнтованість майбутнього громадянства України. Характеризуючи становлення особи, родини, групи, нації С. Мудрий вважає необхідним з'ясувати етнополітичні, культурні й соціальні обставини творення ідентичності, як нації так і особи. Церковний педагог виділяє три фундаментальні елементи у процесі виховання національно свідомої особистості: обставини в яких відбувається виховання та формація, відповідне навчання виховних та нормативних предметів, які будують людську особу в правді, насправді гуманна та християнська атмосфера. Розвиваючи думку ієрарх наголошує на належній еволюції кожного з цих елементів в історичному контексті та їх особливій ролі у процесі виховання [4, с.5].

Висновки. На основі дослідження теоретичних та практичних аспектів виховного формотвору національного потенціалу молоді представником українського греко-католицизму С. Мудрим, слід звернути увагу, що сформульовані принципи є актуальним і в сьогоденнішому вихованні модного покоління. Виступаючи однією з суспільних інституцій УГКЦ вимушена реагувати на виклики часу, зокрема на зміну пріоритетів при формуванні та функціонуванні релігійної духовності сучасного віруючого, специфіка якої виявляється через конструкти індивідуалізації світ оглядності, етичності тощо.

Участь С. Мудрого в культурно-просвітницькому житті Івано-Франківщини засвідчує прагнення УГКЦ до захисту інтересів українського суспільства та української державної ідеї шляхом вирішення найважливіших завдань. Вже з часу виходу з підпілля, на прикладі служіння владики перекоуємось, що домінантною для УГКЦ була турбота про спільне добро всіх громадян через дотримання суспільного консенсусу і досягнення певного впливу на навчальний процес в учнівському середовищі й через участь у різноманітних просвітницьких заходах та програмах.

Отже, завдяки ініціативам владики Мудрого УГКЦ на Прикарпатті зміцнила свої позиції і розширила церковну інфраструктуру та накопичує й сьогодні суттєві напрацювання в освітній і соціальній діяльності, модернізує своє душпастирство серед молодого покоління спрямовуючи його на глобального сучасного світу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мудрий С. Слово з нагоди міжнародного телефестивалю «Різдво в Карпатах» (2003 р.) / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : ІФТА, 2004. – Вип. 2. – С. 47-48
2. Мудрий С. Слово при відкритті меморіального музею в рідному селі Степана Бандери / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : Теологічна Академія, 2002. – Вип. 1. – С. 8-9.
3. Мудрий С. 31 жовтня 2002 р. у слові до учасників засідання Всеукраїнської міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення Івано-Франківської області / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : ІФТА, 2004. – Вип. 2. – С. 25-29.
4. Мудрий С. Ідентичність східної католицької церкви / С. Мудрий // Нова Зоря. – Число 29. – 25 травня 1997. – С. 5.
5. Мудрий С. Своєму слові про християнську духовність як чинник виховання / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 5. – С. 237-243.
6. Мудрий С. Слові до учасників наради ректорів, настоятелів і духівників богословських семінарій візантійського обряду країн Європи / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : ІФТА, 2002. – Вип. 1. – С. 48-50.
7. Мудрий С. Слово з нагоди освячення статусу міста Івано-Франківська / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : Теологічна Академія, 2002. – Вип. 1. – С. 46-47.
8. Мудрий С. Слово з нагоди спільного регіонального засідання представників Церкви, управління освіти та інших зацікавлених державних структур Львівської, тернопільської, Чернівецької та Івано-Франківської областей (Львів, 15.03.1997 р.) / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : Теологічна Академія, 2002. – Вип. 1. – С. 5-7.
9. Мудрий С. Слово на спільній зустрічі представників ієрархії католицьких церков України і Польщі / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : ІФТА, 2004. – Вип. 2. – С. 108-111.
10. Мудрий С. Слово при відкритті Всеукраїнського фестивалю «Прикарпатська весна» / С. Мудрий // Слово. – Івано-Франківськ : ІФТА, 2011. – Вип. 5. – С. 41-42.
11. Нечвідова О. Софрон Мудрий: Нам належить тільки сьогодні [Електронний ресурс] / О. Нечвідова. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/28664>
12. Яроцький П. Соціалізація католицької релігії як умова її збереження / П. Яроцький // Релігія-Світ-Україна : колективна монографія : в 3-х книгах. – К., 2012. – Кн. III: Релігійні процеси в перспективі їх виявів. – С. 457-475.

М. Кухарківський

Общественная активность владыки С. Мудрого в контексте национально-патриотического воспитания

В статье исследуются гражданские и общественные инициативы епископа С. Мудрого, их морально-этическая и национальная наполненность сквозь призму патриотического и религиозного воспитания. Путем анализа выступлений епископа на общественно-значимых мероприятиях в Ивано-Франковской епархии раскрываются его национально-патриотические взгляды и педагогические установки.

Ключевые слова: *религиозная культура, национальная идентичность, возрождение духовности, христианская солидарность, христианская толерантность.*

M. Kucharskiy

Public activity Bishops S. Mudrohoo in the context of national-patriotic education

The article investigates the social and community initiatives Bishop S. Mudrohoo, their moral and ethical and fullness in the light of national patriotic and religious education. By analyzing performances bishop in socially important events in Ivano-Frankivsk eparchy opened his national-patriotic attitudes and educational settings.

Key words: religious culture, national identity, revival of spirituality and Christian solidarity, Christian tolerance.

Отримано: 30.11.2015

УДК 94(477)«1917-1921»:351

В. С. Лозовий

ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПЕРІОД РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 рр.

У статті висвітлено та проаналізовано процес поширення українським національно-визвольним рухом культу Тараса Шевченка в революційну добу 1917-1921 рр. Після Лютневої революції 1917 р. та створення Центральної Ради у численних статтях, відозвах, промовах фактично завжди згадуються герої та героїчне минуле, відомі постаті української історії. Передусім фіксується увага на найбільш впізнаваному та знаковому історичному діячеві – Тарасові Шевченкові. Він уособлював прагнення народу до свободи та державності. Його визнавали духовним батьком народу. З'ясовано, що в період революції 1917-1921 рр. українським національно-визвольним рухом активно пропагувався та використовувався культ Тараса Шевченка як пророка, як батька народу, як співця волі. Постать Тараса була вагомою складовою формування національної ідентичності, боротьби за свободу та державність України.

Ключові слова: Тарас Шевченко, культ, пророк, революція, український національно-визвольний рух, автономія.

Здобуття Україною суверенітету гостро поставило проблему висвітлення націо- та державотворчого процесів, зокрема, місця й ролі в них видатних представників українського народу. До числа таких особистостей належить Тарас Шевченко, постать якого набула особливої символіки в контексті боротьби за національне і соціальне визволення українського народу в добу революції 1917-1921 рр.

Тематика наукових праць, в яких досліджується роль Т. Шевченка в українській історії, досить значна, але питання формування культу Кобзаря та його впливу на націо- та державотворчі процеси в період революції 1917-21 рр. залишається недостатньо дослідженими вітчизняними науковцями. Окремих аспектів зазначеної теми торкалися у своїх працях С. Брижицька [1], А. Машгалір [2], О. Гриценко [3], Ю. Чепела [4], О. Резниченко [5]. Однак в запропонованому ракурсі дослідницька проблема майже